

Д. В. ШКРЕБЕЦЬ

Дмитро Васильович Шкробець, кандидат юридичних наук, доцент Київського університету права НАН України

ДЕЯКІ НОВІ ПІДХОДИ ДО КЛАСИФІКАЦІЇ УХВАЛ В ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

Ухвали в цивільному процесі, як і рішення суду, мають досить важливе значення для реалізації особами їх конституційного права на судовий захист. Але для того, щоб ухвали суду виконували правозахисну функцію інтересів суб'єктів цивільних процесуальних відносин потрібно насамперед виробити чіткі критерії їх класифікації. Як зазначає Л. А. Терехова, будь-яка класифікація виступає способом пізнання конкретного явища, допомагає розкрити його сутність¹. Так, дійсно, систематизуючи у певні групи ухвали, що хаотично розпорошені на всіх правозастосовних циклах і на всіх стадіях судочинства у вигляді різних не зв'язаних між собою дій, відображається цілісна картина щодо місця і значення ухвал у цивільному судочинстві.

У юридичній літературі такі вчені, як О. В. Дем'янова, С. К. Загайнова, Л. Я. Терехова, М. К. Треушников, С. Я. Фурса, О. М. Шиманович, М. Й. Штефан виокремлюють різні критерії поділу ухвал на види². Поділ ухвал здійснюється, як правило, на підставі звужених критеріїв, у зв'язку з чим будь-яка запропонована класифікація одночасно не опосередковує всі ухвали, постановлення яких передбачено Цивільним процесуальним кодексом України (далі – ЦПК). З огляду на це дуже цікавим здається підхід О. М. Перуновою, за яким таке узагальнення ухвал за однією підставою видається можливим. Класифікація ухвал, запропонована О. М. Перуновою, дає змогу охарактеризувати конкретну ухвалу відповідно до того, коли виникає необхідність в її появі. На думку дослідниці, кожен із процесуальних документів у цивільному судочинстві має своє функціональне призначення на кожній стадії цивільного процесу, тобто має свої вимоги відносно процесуальної форми та змісту акта-документа. Вона справедливо вважає, що будь-яка стадія цивільного процесу, крім процесуальної мети, характеризується своїм специфічним змістом, колом суб'єктів процесуальної діяльності, особливим процесуально-документальним оформленням. Тобто, функціональне призначення процесуальних актів-документів до конкретної стадії цивільного процесу характеризується притаманній їй специфіці із застосуванням прав і обов'язків осіб, які беруть участь у справі, і які закріплені в законодавстві. Тому процесуальні акти-документи О. М. Перунова³ пропонує поділяти саме за стадіями цивільного процесу на:

- 1) документи у стадії відкриття цивільної справи;
- 2) документи у стадії провадження у справі досудового розгляду;
- 3) документи у стадії судового розгляду і вирішення справи в судовому засіданні;
- 4) документи у стадії апеляційного оскарження і перевірки рішень суду першої інстанції;
- 5) документи у стадії касаційного оскарження і перевірки рішень суду першої та апеляційної інстанції;
- 6) документи в стадії перегляду рішень, ухвал, що набрали законної сили, у зв'язку з винятковими (нині провадження з перегляду судових рішень Верховним судом України.) та нововиявленими обставинами;
- 7) документи у стадії виконання судових актів.

Проте сама класифікація стадій цивільного процесу викликає певні зауваження. Виходячи із законодавчої регламентації цивільного судочинства, деякі науковці виокремлюють такі його стадії:

- 1) подання заяви до суду (ст. 118 ЦПК);
- 2) відкриття провадження у справі (ст. 122 ЦПК);
- 3) підготовка справи до судового розгляду (глава 3 розділу III ЦПК);
- 4) судовий розгляд (глава 4 розділу III ст. ст. 157–196 ЦПК), який закінчується ухваленням судового рішення;
- 5) звернення судового рішення до виконання.

До того ж у запропонованій О. М. Перуновою класифікації до стадій цивільного процесу віднесені апеляційне та касаційне оскарження і перегляд рішень, ухвал, що набрали законної сили у зв'язку з винятковими та нововиявленими обставинами. Крім того, слід виходити із понятійного апарату ЦПК та співвідношення проваджень із стадіями. Так, провадження – це специфічний порядок розгляду справ, що в свою чергу складається з окремих стадій, які характеризуються сукупністю процесуальних правовідносин і дій, об'єднаних найближчою метою⁴. Зокрема, у апеляційному провадженні законодавець виділяє певні стадії розгляду справи апеляційним судом, наприклад, ст. 301 ЦПК – підготовка розгляду справи апеляційним судом; ст. 304 ЦПК – порядок розгляду (судового) справи апеляційним судом.

Отже, наведена вище послідовність розгляду справ (стадій) передбачена у суді першої інстанції, а в судах перевірючих інстанцій, як бачимо, вона застосовується з певними особливостями.

Виконання судових актів також не є стадією цивільного судочинства, оскільки здійснюється не в судовому порядку, а державними виконавцями державної виконавчої служби, а тому належить до виконавчого провадження (процесу). Роль суду зводиться лише до видачі виконавчого листа та вирішення ряду інших

процесуальних питань, пов'язаних з виконанням судових рішень у цивільних справах. Безпосередньо виконанням рішень займається Державна виконавча служба. Ця думка додатково підтверджується назвою Розділу VI, де йдеться лише про процесуальні питання, тобто окремі питання, які стосуються відносин: суд – державний виконавець зі спільних питань, які можуть мати місце при виконанні рішень суду, наприклад, визнання судом умов мирової угоди, що має місце на стадії виконавчого провадження⁵.

З урахуванням вищезазначеного вбачаємо за необхідне вдосконалити останню класифікацію. Для цього доцільно проаналізувати ЦПК і згрупувати ухвали залежно від структури ЦПК та процедури судочинства. На нашу думку, найбільш чіткої критерій, за яким можна систематизувати ухвали, є вид провадження, під час якого вони постановляються. Таким чином, можливо виділити такі ухвали:

- 1) ухвали, що постановляються судом першої інстанції;
- 2) ухвали суду апеляційної інстанції;
- 3) ухвали суду касаційної інстанції⁶.

Враховуючи те, що відповідно до ч. 3 ст. 15 ЦПК суди в межах першої інстанції розглядають справи в порядку позовного, наказного та окремого провадження, при дослідженні ухвал, що постановляються судом першої інстанції, доцільно розмежовувати ухвали позовного, наказного та окремого провадження. Наприклад, згідно з ч. 6 ст. 235 ЦПК, якщо під час розгляду справи окремого провадження виникне спір про право, який вирішується у порядку позовного провадження, суддя залишає заяву без розгляду та роз'яснює заінтересованим особам їх право на звернення до суду з позовом. Проте серед підстав залишення позовної заяви без розгляду у ст. 207 ЦПК відсутня підстава, яка має місце при залишенні заяви без розгляду у окремому провадженні. Тому доцільно таку ухвалу з урахуванням, того, що вона має місце в окремому провадженні, назвати: ухвала про залишення заяви без розгляду з підстав виникнення спору про право у окремому провадженні⁷.

Так наприклад, суддя Оболонського районного суду м. Києва В. В. Великохазька 28 травня 2015 р. (справа № 756/6945/15-ц), вирішуючи питання про відкриття провадження у цивільній справі за позовом ОСОБА_1 (далі – Позивач) до ОСОБА_2, ОСОБА_3 (далі – Відповідачі), треті особи, які не заявляють самостійних вимог щодо предмета спору (Моторне (транспортне) страхове бюро України, приватне акціонерне товариство «Страхова компанія «Рітейл-Страхування»), про відшкодування матеріальних збитків та моральної шкоди, завданої внаслідок дорожньо-транспортної пригоди, дослідивши матеріали справи, вважає, що позовну заяву слід залишити без руху з наступних підстав.

Згідно з вимогами ч. 5 ст. 119 ЦПК України до позовної заяви додається документ, що підтверджує сплату судового збору. Відповідно до п. 2 ч. 2 ст. 4 Закону України «Про судовий збір» № 3674-VI від 8 липня 2011 р., який набрав чинності з 1 листопада 2011 р., встановлено, що судовий збір за подання до суду позовної заяви немайнового характеру справляється у розмірі 0,2 розміру мінімальної заробітної плати.

З позовної заяви вбачається, що позивач просить суд стягнути з відповідачів на його користь моральну шкоду у розмірі 6000,00 грн, тобто заявляє вимогу немайнового характеру. Позивач хоча і додає до позовної заяви квитанцію про сплату судового збору за подання до суду позовної заяви в частині вимог немайнового характеру у розмірі 60,00 грн, однак, виходячи з вищезазначеного, судовий збір сплачений ним з порушенням вимог Закону України «Про судовий збір» та не в повному обсязі.

Частиною 1 ст. 121 ЦПК України передбачається, що суддя, встановивши, що позовну заяву подано без додержання вимог, передбачених ст. ст. 119, 120 ЦПК України, або не сплачено судовий збір, постановляє ухвалу, в якій зазначаються підстави залишення позовної заяви без руху, про що повідомляє Позивача і надає йому строк для усунення недоліків.

На виконання зазначеної ухвали Позивач повинен подати до суду позовну заяву в новій редакції відповідно до вимог ст. ст. 119, 120 ЦПК України, з урахуванням вимог про усунення недоліків, викладених в цій ухвалі.

Таким чином, зважаючи на вищенаведене, керуючись ч. 1 ст. 121 ЦПК України, суддя виніс ухвалу: позовну заяву ОСОБА_1 до ОСОБА_2, ОСОБА_3, треті особи, які не заявляють самостійних вимог щодо предмета спору (Моторне (транспортне) страхове бюро України, приватне акціонерне товариство «Страхова компанія «Рітейл-Страхування»), про відшкодування матеріальних збитків та моральної шкоди, завданої внаслідок дорожньо-транспортної пригоди, залишити без руху та надати позивачеві строк на усунення недоліків у термін до 08.06.2015 року, але не пізніше п'яти днів з дня отримання ним даної ухвали. У випадку, якщо недоліки позовної заяви у визначений строк не будуть виправлені, позовна заява вважатиметься неподаною та буде повернута позивачеві.

Крім того, слід зазначити, що ч. 4 ст. 15 ЦПК передбачено, що справа про скасування рішення третейського суду відповідно до ч. 5 ст. 389-4 ЦПК розглядається судом за правилами, встановленими для розгляду справи судом першої інстанції, сюди ж віднесемо і відповідні ухвали, які постановляються у цьому провадженні. Це також стосується і провадження про видачу виконавчих листів на примусове виконання рішень третейських судів; про визнання та виконання рішень іноземних судів в Україні. Необхідно зазначити, що від суду касаційної інстанції, зокрема Вищого спеціалізованого суду з розгляду цивільних та кримінальних справ, залежить можливість перегляду судових рішень Верховним Судом України, тому ухвали цього виду провадження розглядаються в межах ухвал суду касаційної інстанції. Такий підхід до вивчення ухвал дасть змогу комплексно здійснити їх аналіз.

При цьому варто зауважити, що є ухвали, постановлення яких можливе одночасно в усіх видах проваджень, а є ухвали, постановлення яких є виключною компетенцією суду відповідної інстанції. До того ж кожен

вид провадження має свої особливості, що тією чи іншою мірою обумовлюють специфіку судового акта, в якому закріплюється його результат⁸. Тому встановлення характерних особливостей ухвал суду повинно здійснюватися залежно від стадії конкретного провадження, в якій вони знайшли своє відображення.

Крім того, слід підкреслити, що апеляційна та касаційна інстанції здійснюють перевірку постановлених нижчестоящими судами актів з метою встановлення відсутності чи наявності судових помилок, а також їх усунення у разі необхідності. Так, Є. Г. Тришина визначила судову помилку як похибку в діяльності уповноваженого суб'єкта (суду), що порушує норми процесуального і (або) матеріального права та не досягає цілей цивільного судочинства, в результаті якої акт правосуддя чи окрема процесуальна дія стає неправомірною⁹. Усунення судової помилки – це складова частина судового захисту вважає вона. Така аксіома стала поштовхом для виокремлення ще однієї групи ухвал – ухвали щодо виявлення судових помилок. Це ухвали, які постановлюються виключно в апеляційному та касаційному провадженнях відповідно до ст. ст. 307, 314, 336 та 344 ЦПК. До цих ухвал також можна віднести окремі ухвали, що постановлюються судом апеляційної інстанції, адже ст. 320 ЦПК надає повноваження апеляційному суду постановити окрему ухвалу, в якій зазначити порушення норм права і помилки, допущені судом першої інстанції, що не є підставою для скасування рішення чи ухвали суду першої інстанції, а також окремі ухвали Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних та кримінальних справ на адресу суду першої або апеляційної інстанції, постановлення яких передбачене ст. 350 ЦПК.

Так, 15 липня 2015 р. Колегія суддів судової палати з цивільних справ Апеляційного суду м. Києва в складі: головуєчого В. В. Саліхова та суддів Л. В. Барановської і Н. О. Прокопчук, розглянувши у відкритому судовому засіданні клопотання ОСОБА_1 в інтересах ОСОБА_2 про призначення почеркознавчої експертизи за апеляційною скаргою ОСОБА_3 на рішення Деснянського районного суду м. Києва від 3 лютого 2015 р. у справі за первісним позовом ОСОБА_2 до ОСОБА_3, треті особи: ОСОБА_4, ОСОБА_5, державний нотаріус Жашківської Державної нотаріальної контори Черкаської області Ігор Миколайович Кравчук, про визнання недійсної довіреності, договору купівлі-продажу, визнання права власності та за зустрічним позовом ОСОБА_3 до ОСОБА_2 про витребування майна з чужого незаконного володіння та визнання права власності, встановила таке.

У березні 2014 р. ОСОБА_2 (далі – Позивач) звернувся до суду з позовом до ОСОБА_3 (далі – Відповідач), треті особи: ОСОБА_4, ОСОБА_5 і просив визнати недійсною довіреність, посвідчену 4 вересня 2013 р. державним нотаріусом Жашківської державної нотаріальної контори Черкаської області І. М. Кравчуком, зареєстровану в реєстрі за № 1-640; визнати недійсним договір купівлі-продажу автомобіля марки Mercedes-Benz С 200, 2004 р. випуску, шасі № НОМЕР_1, укладеного між ОСОБА_5 та ОСОБА_3; визнати за позивачем право приватної власності на вказаний автомобіль та стягнути з Відповідача на його користь судові витрати в розмірі 1000 грн.

У серпні 2014 р. Відповідач звернулася до суду із зустрічним позовом до Позивача про витребування з незаконного володіння відповідача автомобіль марки Mercedes-Benz С 200, 2004 р. випуску, шасі № НОМЕР_1 та визнати за нею право власності на вказаний автомобіль.

Рішенням Деснянського районного суду м. Києва від 3 лютого 2015 р. первісний позов задоволено. Визнано недійсною довіреність, посвідчену 4 вересня 2013 р. державним нотаріусом Жашківської державної нотаріальної контори Черкаської області І. М. Кравчуком, визнано недійсним договір купівлі-продажу автомобіля марки Mercedes-Benz С 200, 2004 р. випуску, шасі № НОМЕР_1, стягнуто з Відповідача на користь Позивача судові витрати в розмірі 1000 грн. В задоволенні зустрічного позову Відповідачу відмовлено.

Незадоволений таким рішенням, ОСОБА_3 звернулася з апеляційною скаргою на вказане рішення. В процесі апеляційного розгляду справи ОСОБА_1 в інтересах ОСОБА_2 подав письмове клопотання про призначення у справі судової почеркознавчої експертизи, на вирішення якої просив поставити питання:

Чи було виконано підпис та рукописний напис «ОСОБА_2» в довіреності від 4 вересня 2013 р. посвідченої Державним нотаріусом Жашківської Державної нотаріальної контори Черкаської області І. М. Кравчуком та зареєстрованої в реєстрі за № 1-640 ОСОБА_2?

В обґрунтування вимог про визнання рукописного напису на довіреності недійсним Позивач посилався на те, що її не підписував та повноважень на зняття та продажу автомобіля марки Mercedes-Benz С 200 2004 р. випуску, шасі № НОМЕР_1, державний номерний знак НОМЕР_2 не надавав, а отже, договір купівлі-продажу автомобіля був укладений за відсутності його волевиявлення.

Враховуючи наведене, а також виходячи з положень ст. ст. 10, 11 ЦПК України, якими визначені основоположні принципи цивільного судочинства – змагальність та диспозитивність та, що для вирішення питання належності підпису ОСОБА_2 в довіреності на ім'я ОСОБА_4 4 вересня 2013 р. йому самому чи іншій особі (для вирішення справи по суті) необхідні спеціальні знання експертів, колегія суддів вважає необхідним в порядку ч. 2 ст. 303 ЦПК України задовольнити клопотання представника ОСОБА_2 про призначення у справі почеркознавчої експертизи.

Керуючись ст.ст. 143, 144, 304 ЦПК України, колегія суддів ухвалила:

1. Клопотання ОСОБА_1 в інтересах ОСОБА_2 про призначення почеркознавчої експертизи задовольнити.
2. Призначити у справі судову почеркознавчу експертизу.
3. Провадження у справі зупинити на час проведення експертизи.
4. Ухвала може бути оскаржена в частині зупинення провадження у даній справі до Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних та кримінальних справ.

Хоча є випадки, коли перегляд судового акта може здійснювати не тільки вищестоящий суд, а й той суд, який його постановив, і ЦПК містить декілька таких винятків. Для визначення діяльності суду, яка передбачає контроль за власними діями, що закріплені такою процесуальною формою, як судовий акт, І. М. Зайцев ввів термін «самоконтроль». Вчений розуміє його як сукупність процесуальних дій, об'єднаних спільною метою – усунути в першій інстанції допущені нею ж помилки, прорахунки та недоліки¹⁰. Однак, як справедливо зауважує Л. А. Терехова, контроль за своїми актами входить до повноважень і вищестоящих інстанцій, оскільки вони також наділені правом виправляти в рішенні описки й арифметичні помилки та роз'яснювати рішення. До того ж Л. А. Терехова наголошує, що самоконтроль можливий у випадках, передбачених законом; використовується для усунення очевидних і невинних помилок; помилки виправляються тим судом, який їх допустив. Все ж слід звернути увагу, що такі ухвали, як ухвала про залишення заяви про перегляд заочного рішення без задоволення, ухвала про скасування заочного рішення і призначення справи до розгляду в загальному порядку, ухвала про залишення заяви про скасування судового наказу без задоволення та ухвала про скасування судового наказу є результатом розгляду суду першої інстанції питання щодо скасування чи відмови у скасуванні ним же і прийнятих судових актів. Такими повноваженнями наділені лише суди першої інстанції, всі інші суди можуть скасовувати тільки ухвали та інші судові акти у зв'язку з нововиявленими обставинами. Взагалі контроль судів найнижчої ланки за власними актами по суті є первинним, оскільки акти таких судів піддаються контролю в першочерговому порядку, до того як вони стануть предметом розгляду вищестоящего суду. Первинний контроль означає перевірку судового акта по суті та характеризується тим, що він включає в себе скасування актів суду, відкриваючи дорогу новому судовому розгляду по справі. Так, відповідно до п. 2 ч. 8 ст. 105-1 ЦПК скасовуючи судовий наказ суд роз'яснює, що заявлені стягувачем вимоги можуть бути розглянуті у позовному провадженні з додержанням загальних правил щодо пред'явлення позову. Так само і при скасуванні заочного рішення справа призначається до розгляду в загальному порядку (ст. 231 ЦПК). Спільною для всіх видів первинного перегляду є процесуальна діяльність, на підставі якої має бути вирішене питання про скасування судового акта чи відмову в такому скасуванні. У разі скасування судового акта справа розглядається тим же судом, який здійснив первинний контроль. Отже, новий розгляд справи тим же судом, що скасував попередній судовий акт у цій справі, є характерною особливістю самоконтролю, адже, як зазначає Л. А. Терехова, в усіх інших випадках з новим розглядом справи суди зіштовхуються після скасування судового акта вищестоящим судом, і справа, як правило, передається на розгляд іншому судді. Варто додати, що у цьому разі справа направляється на новий судовий розгляд іншому судді, при чому до іншого суду – суду нижчестоящої інстанції.

Ще однією ознакою самоконтролю Л. А. Терехова називає усунення зовнішніх недоліків судового акта. Головною вимогою при цьому є збереження його сутності в незмінному стані. Така діяльність суду прослідковується при постановленні ухвали про виправлення описок/арифметичних помилок у судовому рішенні (ст. 219 ЦПК) або ухвали про виправлення помилки у виконавчому листі (ст. 369 ЦПК).

Вищезазначене дає можливість розширити класифікацію ухвал, за допомогою яких суд здійснює самоконтроль. До того ж можна їх поділити на такі види:

1) **ухвали щодо самоконтролю суду власних дій**, до яких ми відносимо:

- ухвалу про виправлення описок/арифметичних помилок у судовому рішенні (ст. 219 ЦПК);
- ухвалу про відмову в постановленні додаткового рішення (ст. 220 ЦПК);
- ухвалу про роз'яснення рішення суду (ст. 221 ЦПК);
- ухвалу про задоволення/відмову у задоволенні відводу (ст. 24 ЦПК);
- ухвалу про відхилення/прийняття заперечень на дії головуючого (ч. 3 ст. 160 ЦПК);
- ухвалу про зміну одного способу забезпечення іншим (ст. 154 ЦПК);
- ухвалу про скасування заходів забезпечення позову (ст. 154 ЦПК);
- ухвалу про задоволення/відмову в задоволенні клопотання (ст. 168 ЦПК);
- ухвалу про залишення заяви про перегляд заочного рішення без задоволення (ст. 231 ЦПК);
- ухвалу про скасування заочного рішення і призначення справи до розгляду в загальному порядку (ст. 231 ЦПК);
- ухвалу про залишення заяви про скасування судового наказу без задоволення (ст. 105-1 ЦПК);
- ухвалу про скасування судового наказу (ст. 105-1 ЦПК);
- ухвала про зняття заборони здійснювати будь-які операції з цінним папером на пред'явника або за векселем (ст. 265 ЦПК);
- ухвалу про виправлення помилки у виконавчому листі (ст. 369 ЦПК);
- ухвалу про визнання виконавчого листа таким, що не підлягає виконанню повністю/частково (ст. 369 ЦПК);
- ухвалу про задоволення/відмову в задоволенні заяви про перегляд судового наказу, заочного рішення, рішення або ухвали у зв'язку з нововиявленими обставинами (ст. 365 ЦПК);

2) **ухвала щодо контролю судом дій судового розпорядника**

Можливість контролю судом дій судового розпорядника забезпечується шляхом розгляду судом скарг на дії чи бездіяльність судового розпорядника, що передбачена ч. 3 ст. 49 ЦПК. Трохи детальніше про це йдеться в ч. 5 ст. 160 ЦПК, відповідно до якої головуючий розглядає скарги на дії чи бездіяльність судового розпорядника стосовно покладених на нього обов'язків, про що постановляє ухвалу;

3) **ухвала щодо контролю судом дій секретаря судового засідання**

- Так, згідно зі ст. 48 до повноважень секретаря судового засідання входить:
- забезпечення фіксування судового засідання технічними засобами (ч. 2 ст. 197 ЦПК);
 - ведення журналу судового засідання (ст. 198 ЦПК);
 - складання та оформлення протоколу про окремі процесуальні дії (ст. ст. 140, 200 ЦПК).

На нашу думку, ухвала про відхилення зауважень на протокол огляду доказів за їх місцезнаходженням має підлягати апеляційному оскарженню окремо від рішення суду, оскільки результати такого огляду можуть бути вихідними даними для проведення експертизи;

4) ухвали щодо контролю за діями осіб, які беруть участь у справі, та інших учасників процесу. Такі ухвали суду спрямовані на вжиття заходів, що дисциплінуватимуть суб'єктів нотаріального процесу¹¹.

Крім того, проаналізувавши всі положення ЦПК, можна виокремити ще одну групу ухвал, спільним для яких є те, що їх оскарження окремо від рішення суду ЦПК не передбачається, проте вони мають досить істотне значення для реалізації особами конституційного права на справедливий, неупереджений та своєчасний розгляд і вирішення цивільних справ. До таких ухвал слід віднести:

- ухвалу суду про відмову у задоволенні відводу (ст. 25 ЦПК);
- ухвалу про залишення заяви без руху (ч. 1 ст. 121 ЦПК);
- ухвалу про відмову та забезпечення доказів;
- ухвалу про відмову забезпечення позову;
- ухвалу про об'єднання та роз'єднання первісного та зустрічного позовів;
- ухвалу про об'єднання в одне провадження заяви третьої особи з самостійними вимогами щодо предмету спору між сторонами або їх роз'єднання¹².

Вичерпний перелік ухвал, передбачених ст. 293 ЦПК, являє собою штучні перешкоди для звернення громадян до суду. У процесі розгляду справи можуть виникати ситуації, які потребують негайного вирішення та зволікання з якими може призвести до невідворотних наслідків, коли сенсу апеляційного оскарження рішення суду не буде у зв'язку із втратою, знищенням доказу, який поновити буде неможливо. Наприклад, помре єдиний свідок, знищений буде єдиний письмовий доказ, без яких позивач не зможе довести свої вимоги у суді. Неправильно вибраний або не співмірний спосіб забезпечення позову чи відмова у його забезпеченні може зумовити негативні наслідки, наприклад, продажу відповідачем майна, зняття з особового рахунку коштів та їх витрату, що призведе до неможливості виконання рішення суду у майбутньому тощо.

У зв'язку з цим вважаємо, що у ст. 293 ЦПК слід не перераховувати ухвали суду першої інстанції, які підлягають апеляційному оскарженню окремо від рішення суду із вказівкою на їх вичерпний перелік, а виробити критерії для об'єднання таких ухвал у певні групи і залишити такий перелік з відкритим. Наприклад, у ньому слід зазначити перетинальні ухвали, тобто ті, що перешкоджають особам, які беруть участь у справі, в реалізації їх законних прав на справедливий своєчасний та об'єктивний розгляд справи чи унеможливають подальший розгляд справи за існуючих умов, наприклад, відмова у задоволенні відводу судді.

¹ Терехова Л. А. Система пересмотра судебных актов в механизме судебной защиты / Л. А. Терехова. – М. : Волтерс Клувер, 2007. – С. 34, 107, 111, 113–115, 194.

² Лисенко Л. С. Ухвали суду: деякі теоретичні та практичні аспекти / Л. С. Лисенко // Юриспруденція: теорія і практика. – 2010. – № 7 (69). – С. 27.

³ Перунова О. М. Процесуальні акти-документи з цивільних справ : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03 / О. М. Перунова. – Х., 2007. – С. 38, 119.

⁴ Фурса С. Я. Цивільний процес України: академічний курс : [підруч. для студ. юрид. спец. вищ. навч. закл.] / С. Я. Фурса, С. І. Фурса, С. В. Щербак та ін. ; за ред. С. Я. Фурси. – К. : Видавць Фурса С. Я. ; КНТ, 2009. – С. 56, 57.

⁵ Гражданский процесс / под ред. М. К. Треушникова. – М. : Городец, 2000.

⁶ Дем'янова О. В. Оскарження ухвал в цивільному судочинстві : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03 / О. В. Дем'янова. – К., 2008. – С. 192.

⁷ Шиманович О. М. Судові постанови в цивільному процесі України (на матеріалі рішень і ухвал суду першої інстанції) : дис. ... канд. юрид. наук 12.00.03 / О. М. Шиманович ; Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка. – К., 2005.

⁸ Фазикош Г. В. Судове рішення в цивільному судочинстві : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03 / Г. В. Фазикош ; Нац. юрид. акад. України ім. Я. Мудрого. – Х., 2008. – С. 42.

⁹ Тришина Е. Г. Проблема судебного контроля в гражданском судопроизводстве : дисс. ... канд. юрид. наук : 12.00.03 / Е. Г. Тришина. – Саратов, 2000. – 193 с.

¹⁰ Зайцев И. М. Самоконтроль суда первой инстанции в гражданском процессе / И. М. Зайцев // Рос. юстиция. – 1998. – № 12. – С. 18–19.

¹¹ Штефан М. Й. Цивільний процес : підруч. / М. Й. Штефан. – К. : Ін Юре, 2005. – С. 608.

¹² Загайнова С. К. Судебные акты в гражданском и арбитражном процессе: теоретические и прикладные проблемы : автореф. дисс. ... докт. юрид. наук : спец. 12.00.15 / С. К. Загайнова. – Екатеринбург, 2008. – С. 50.

Резюме

Шкребець Д. В. Деякі нові підходи до класифікації ухвал в цивільному процесі.

Стаття присвячена дослідженню деяких нових підходів до класифікації ухвал в цивільному процесі. Ухвали в цивільному процесі, як і рішення суду, мають досить важливе значення для реалізації особами їх конституційного права на судовий захист. Але для того, щоб ухвали суду виконували правозахисну функцію інтересів суб'єктів цивільних процесуальних відносин потрібно насамперед виробити чіткі критерії їх класифікації.

Ключові слова: судові ухвали, види, групи, класифікація.

Резюме

Шкребец Д. В. Некоторые новые подходы к классификации постановлений в гражданском процессе.

Статья посвящена исследованию некоторых новых подходов к классификации постановлений в гражданском процессе. Постановления в гражданском процессе, как и решения суда, имеют достаточно важное значение для реализации лицами их конституционного права на судебную защиту. Но для того, чтобы постановления суда выполняли правозащитную функцию интересов субъектов гражданских процессуальных отношений нужно, в первую очередь, произвести четкие критерии их классификации.

Ключевые слова: судебные определения, виды, группы, классификация.

Summary

Shkrebits D. Some new going near classification of decisions in civil procedure.

The article is sanctified to research of some new going near classification of decisions in civil procedure. Decisions are in civil procedure, as well as court decisions, have an important enough value for realization persons them constitutional right of judicial defence. But in order that the court ruling performed a right of defence duty of interests of subjects of civil judicial relations it is needed, first of all, to produce the clear criteria of their classification.

Key words: court orders, species, groups, classification.

УДК 346.12

Р. Л. ГОРДІЄНКО

Роман Леонідович Гордієнко, аспірант Київського університету права НАН України

**МЕДІАЦІЯ ТА ЇЇ РОЛЬ У КОНСАЛТИНГОВІЙ ДІЯЛЬНОСТІ
В СФЕРІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я**

Протягом останніх десятиліть на тлі зневіри у об'єктивність та не корумпованість судової системи все більшої популярності у громадян набуває медіація (відновлююче правосуддя, примирення), зокрема в сфері охорони здоров'я.

Термін «медіація» походить від латинського *mediatio* – посередництво; аналогічне значення мають слова *mediation* (англ.), *médiation* (фр.). У соціальній психології вчені розглядають медіацію як специфічну форму регулювання спірних питань, конфліктів, узгодження інтересів. Х. Бесемер визначив медіацію як технологію вирішення конфлікту за участю нейтральної третьої сторони. Більшість визначають медіацію як певний підхід до вирішення конфлікту, у якому нейтральна третя сторона забезпечує структурований процес для того, щоб допомогти конфлікуючим сторонам прийти до взаємно прийняттого вирішення спірних питань¹.

Якщо аналізувати медіацію як інструмент вирішення спору, то ми визнаємо його новизну для вітчизняної правової системи, якщо ж розглядати медіацію як засіб вирішення міжособистісних конфліктів чи спорів, то сягнемо сивої давнини із інститутом старост, вїтїв та толоки. Відтак, нам треба чітко розмежовувати сучасну медіацію від традиційних форм вирішення суперечок та інших форм врегулювання спорів – таких як, мирові судді. За Тоні Маршаллом відновлююче правосуддя – це процес, за допомогою якого сторони, втягнуті у злочин, спільно вирішують, як поводитись з його наслідками і які висновки зробити на майбутнє².

Із досвіду інших країн можемо дійти висновку, що медіація виникла як результат усвідомленої суспільством необхідності, а не за ініціативою суддів чи осіб, які бажають заробляти на посередництві. Відсутність спеціального законодавства про медіацію не є перепорою для її розвитку. Таке законодавство почало з'являтися пізніше, як результат узагальнення реального і насамперед свого, а не чужого досвіду. На сьогодні, наприклад, до фінансових судів Німеччини доходить лише 5 % конфліктних ситуацій, а у Франції – 2 %³.

Практика медіативних процедур показує важкий, непростий шлях розвитку альтернативних способів врегулювання суперечок в нашій країні. Однією з найскладніших сфер застосування процедур медіації є сфера охорони здоров'я. Це зумовлено низкою специфічних чинників, у тому числі й правового характеру.

Медична діяльність є складною правовою категорією, оскільки включає різноманітну професійну діяльність з надання медичної допомоги, проведення медичних експертиз, медичних оглядів і медичних оглядів, санітарно-протиепідемічних (профілактичних) заходів і професійну діяльність, пов'язану з трансплантацією (пересадкою) органів і (чи) тканин, забір донорської крові і (чи) її компонентів у медичних цілях. Різноманітність видів діяльності в медичній сфері ускладнює визначення їх якості. Спори між лікарем і пацієнтом передусім лежать в площині якості медичної допомоги. Безумовно, законодавче встановлення порядків і стандартів медичної допомоги багато в чому допомагає врегулювати й вирішити конфлікт. Проте проблеми залишаються. На них накладаються і обмежені можливості медицини, і індивідуальні особливості організму пацієнта.